

Az ökológiai szolgáltatások jogi vonatkozásai

Dr. Fülöp Sándor PhD

Nemzeti Közzolgálati Egyetem

Fenntartható Fejlődés Tanulmányok Intézete

Az ökológiai szolgáltatások

- a természetes és ember által módosított ökoszisztémák által a társadalom számára biztosított kézzel fogható és közvetett hasznok négy különböző szolgáltatástípus:
- szabályozó (klíma, hőmérséklet, csapadék, árvizek, egyes hulladékok, betegségek)
- termelő (tisztá víz, élelmiszer, takarmány, fa, rostanyagok)
- támogató (talajképződés, fotoszintézis, tápanyagok körforgása, genetikai erőforrások)
- kulturális (szépség, művészeti inspiráció és felüdülés)

Az ökológiai szolgáltatások jogi szabályozása

- a szabályozás tárgya rendszert képez, a szabályozás nem (széttartó igazgatási ágazatok, eltérő fogalmi rendszerek, struktúrák stb.)
- horizontálisan: energiajog, a közlekedési jog, a levegőtisztaság védelmi jog, vízvédelmi és a vízgazdálkodási jog, élelmiszerbiztonsági jog, természetvédelmi jog, erdészeti jog és agrárjog más ágazatai, katasztrófavédelmi jog, közegészségügyi jog, talajvédelmi-, földjog stb.
- vertikálisan: nemzetközi, nemzeti politikák, tervek, programok, konceptuális jogszabályok, technikai szintű jogszabályok, önkormányzati rendeletek

Nemzeti Fenntartható Fejlődési Stratégia

- Magyarország területe természetes ökoszisztéma-szolgáltatásainak mintegy 90%-át már elvesztettük
- az egyéni felelősség hatékonyabb, mint az állami intézkedések
- a helyi közösségek értékelik a természeti erőforrásaikat, termelésüket és fogyasztásukat erre alapozva szervezik meg
- átvezetés a jogi szabályok felé: a környezeti hatásvizsgálat során értékelni kell az ökoszisztéma-szolgáltatásokra gyakorolt hatásokat

Nemzeti Vidékfejlesztési Stratégia

- az ökológiai szolgáltatások biztosítják: az életminőséget, az emberi méltóságot, az élelmiszerbiztonságot, a jó környezetminőséget, természeti értékeket, regenerációs és rekreációs lehetőségeket
- a mezőgazdasági termelés biológiai alapja, a jó minőségű élelmiszerek feltétele: termőföld, vízkészletek, természetes és természet-közeli élőhelyek és az azokhoz kötődő fajok sokszínűsége
- közvetett társadalmi hatása: alkalmazkodás az éghajlatváltozás várható hatásaihoz, megfelelő élet- és munkalehetőségek

Nemzeti Éghajlatváltózási Stratégia 2.

- a természetes ökoszisztémák számos alapvető szolgáltatást (génmegőrzés, környezeti stabilitás, vízháztartás szabályozása) nyújtanak a társadalom számára, viszont az éghajlatváltózás jelentős hatást gyakorol az ökológiai rendszerek működésére, ez súlyos következményekkel járhat
- a fiziológiai, fenológiai és elterjedésbeli változások következtében az egyes fajok közötti kompetíciós és szukcessziós viszonyok átrendeződése is várható, amely az ökoszisztémák stabilitására, szerkezetére és szolgáltatásaira is jelentős hatást gyakorol
- preferáljuk az integrált, helyi megoldásokat, ahol a dekarbonizáció a biodiverzitás megőrzésével, és a különböző ökológiai szolgáltatások megővásával társul
- az integrált megoldások megfelelnek a munkahelyteremtés, a gazdasági jólét, az életminőség és a természet-megőrzés szempontjainak is

Nemzeti Környezetvédelmi Program 4.

- a biológiai sokféleség, az ökológiai értékek, ökológiai potenciál, természeti erőforrások és az ökoszisztéma szolgáltatások védelme, fenntartása
- a jól-léthez szükséges erőforrások és az ökoszisztéma szolgáltatások közötti összhang
- széleskörű tájékoztatást kell nyújtani a lakosságnak a környezet és az ökoszisztéma szolgáltatások állapotáról, a várható folyamatokról, ezeknek a jelenlegi fogyasztási és életmódmintákkal való összefüggéséről, a változtatás lehetséges módjairól
- a jog irányába: a településfejlesztésbe a környezet- és természetvédelem szempontjait integrálni kell – megfelelő települési térszerkezet, a természeti erőforrásokkal való jobb gazdálkodás kialakítása és a települési ökoszisztéma szolgáltatások javítása szükséges
- más politikák irányába: ökoszisztéma-szolgáltatás alapú értékelési módszertan alkalmazása lenne szükséges a releváns tervezési folyamatokban

Nemzeti Vízstratégia

- a természetközeli területek hasznos ökoszisztéma szolgáltatásokat nyújthatnak a társadalom és a gazdaság számára a talaj vízmegkötő képességének javításával, a víz természetes rendszerekben (mélyfekvésű, ár-, vagy belvíz által veszélyeztetett területeken) való tárolásával
- a természeti adottságokkal összhangban kezelt vízkészletekhez igazodó mezőgazdasági, települési, rekreációs és ipari vízhasználat a természetes vízvisszatartás lehetőségeinek kihasználásával, az ehhez kapcsolódó ökoszisztéma szolgáltatások erősítésével

Nemzeti Erdőstratégia

- ágazati politikai felé: természetvédelmi korlátozások és az ökoszisztéma szolgáltatások ellentételezése sokat javítana a magán-erdőgazdálkodás pénzügyi stabilitásán és egyáltalán az erdőgazdálkodás kiszámíthatóságán
- ehhez szükséges: az erdei ökoszisztéma szolgáltatások szélesebb körű megismerése és értékelési metodikájának kidolgozása, új erdei ökoszisztéma szolgáltatások feltárása, az erdőértékelés rendszerén belül
- felméri az erdővel kapcsolatos valamennyi társadalmi elvárást és hasznot, így különösen a közjóléti szolgáltatásokat
- a joggyakorlat felé: megalapozottabb erdőgazdálkodói döntések születhetnének az ökológiai szolgáltatások figyelembe vételével

Nemzeti Energiastratégia

„Egészséges Magyarország 2014-2020”, Egészségügyi Ágazati Stratégia

1996. évi LIII. törvény a természet védelméről

- ökoszisztéma-szolgáltatás definíciója: azok a javak (termékek és szolgáltatások), amelyeket az ökológiai rendszer természetes vagy átalakított formájában nyújt, növelve a társadalom és a tagjainak jóllétét
- fel kell mérni az ökoszisztémák és ökoszisztéma-szolgáltatások állapotát, térképi bemutatását és értékelését az egyes szakpolitikai stratégiai tervdokumentumok előkészítése, valamint megvalósítása során figyelembe kell venni

220/2004. (VII. 21.) Korm. r.

a felszíni vizek minősége védelmének szabályairól

- felszíni vízben okozott károsodás definíciója: a felszíni víz ökológiai, kémiai, illetve mennyiségi állapotában, illetve ökológiai potenciáljában közvetlenül vagy közvetve bekövetkező, mérhető, jelentős és kedvezőtlen változás, illetve a felszíni víz által nyújtott szolgáltatás közvetlen vagy közvetett mérhető jelentős romlása

Magyarország felülvizsgált, 2015. évi vízgyűjtő-gazdálkodási terve

- a víz jó állapota/ potenciálja elérése és fenntartása a természetvédelmi célok egyidejű teljesítésével lehet eredményes, mivel az élőhelyek jelentős értékű ökoszisztéma szolgáltatásokat nyújtanak
- a vízpótlással elérhető területeken előállítható ökoszisztéma-szolgáltatások a közösség szintjén jelentkező (és kimutatható) hasznokat hoznak, ami egyértelművé teheti a vízrendszer fenntartásának közérdekét és vele az állami finanszírozás stabilizálását
- a töltések, depóniák elbontása (nyílt ártér visszaállítása) vagy áthelyezése (szélesebb hullámtér kialakítása) nagyobb lehetőséget teremt a természetes mederfejlődési folyamatoknak, és javítja a víztől elzárt egykori árterületek vízellátását, mérsékelve a víztől függő ártéri társulások degradációját; növeli a vízvizsatartás lehetőségét, és elősegíti az ökoszisztéma szolgáltatások körének bővülését
- a hullámtéren a megfelelő erdő/legelő/szántó arányok megteremtésével a növényzet mozaikosságának növelése, az inváziós fajok visszaszorítása, indokolt esetben az árvízi levezető sávok szempontjainak figyelembevételével (az utóbbi esetén szükséges a megfelelő ÁKK intézkedésekkel való összehangolás); az intézkedés javítja a hullámtéri ökoszisztémák állapotát, és a háttér felől érkező szennyezés hatékony csökkentését (ökoszisztéma szolgáltatás)